

Vesna Cvijetonović¹
Tehnološki fakultet Zvornik
Univerzitet u Istočnom Sarajevu

UDK 811.163.41'367.332
DOI: 10.7251/FNR1920200C
Originalni naučni rad

RED REČI U PROSTIM REČENICAMA – KONTRASTIVNA ANALIZA ENGLESKOG I SRPSKOG JEZIKA NA PRIMERU JEDNOG SAVREMENOG BRITANSKOG ROMANA I NJEGOVOG PREVODA NA SRPSKI

U ovom radu se posmatra red reči u okviru proste izjavne rečenice u engleskom i srpskom jeziku sa ciljem utvrđivanja sličnosti i razlika između dvaju jezika. Iako engleski i srpski pripadaju istoj grupi jezika u pogledu rasporeda osnovnih rečeničnih elemenata (SVO ili subjekat-predikat-objekat), često se red reči u srpskom jeziku opisuje kao slobodan, dok se za engleski jezik kaže da ima fiksni red reči. Težište analize koja je izvršena u radu je kontrastiranje rasporeda pet osnovnih funkcionalnih kategorija (subjekta, glagola, objekta, komplementa i adverbijala) u okviru sedam različitih tipova proste rečenice koji se mogu javiti u zavisnosti od prisustva pojedinačnih funkcionalnih kategorija. Analiza je izvršena na korpusu koji čini savremeni književni tekst na engleskom jeziku i njegov prevod na srpski jezik kao izvor rečenica na srpskom jeziku. Analizirano je u kojoj meri engleski i srpski prate osnovni red reči ili od njega odstupaju, koji su to faktori koji utiču na odstupanje i izračunat je procenat odstupanja za svaki tip rečenice u oba korpusa, odnosno procenat poklapanja između engleske i srpske rečenice. Dobijeni rezultati ukazuju na to da u engleskim rečenicama nije bilo odstupanja od uobičajenog reda reči, dok je u srpskom jeziku procenat odstupanja značajan. Činjenica da li je imenički deo u rečenici izražen imenicom ili imeničkom frazom, ili pak zamenicom, u velikoj meri utiče na raspored rečeničnih konstituenata u srpskom jeziku. Važnu ulogu u raspoređivanju elemenata unutar rečenice ima i sistem raspoređivanja zameničkih i glagolskih enklitika u srpskom jeziku.

Ključne reči: kontrastivna analiza, red reči, prosta rečenica, engleski, srpski

¹ vesnac21@gmail.com

I UVOD

Engleski i srpski jezik pripadaju istoj, najbrojnijoj grupi jezika po pitanju reda reči, sa SVO rasporedom osnovnih rečeničnih konstituenata. Uprkos tome, isticanje slobodnog reda reči kao karakteristike srpskog jezika predstavlja jedno od opštih mesta u opisima strukture rečenice u srpskom jeziku, dok je za engleski jezik poznato da postoje stroga pravila pozicionisanja sintaksičkih elemenata. Razlike u stepenu slobode pozicionisanja elemenata rečenice proističu iz činjenice da je u srpskom jeziku izražen visok stepen fleksije, dok se to ne može tvrditi i za engleski jezik. Proučavanje razlika u redu reči između srpskog i engleskog jezika i faktora koji utiču na izmenjen red reči može imati praktične implikacije za oblast primenjene lingvistike, naročito za njene poddiscipline kao što su nastava i učenje stranih jezika, izrada udžbenika, prevodilaštvo i druge.

Termin „red reči” koristi se dvojako – u širem smislu se odnosi na redosled sintaksičkih jedinica (reči u okviru sintagmi, sintagmi u okviru klauza, klauza u okviru složenih jedinica), a u užem smislu na redosled pojedinih gramatičkih elemenata, tj. funkcija subjekat, predikat, objekat, dopuna, odredba i sl. (v. Bugarski, 1991, str. 119; Kristal, 1996, str. 98).

Prema Robertu Ladu (1957), red reči je jedan od elemenata koji može da signalizira gramatičku strukturu, zajedno sa vezanim morfemama (fleksivnim nastavcima), korelacijom formi, funkcionalnim (gramatičkim) rečima, intonacijom, rečeničnim fokusom i pauzama (p. 53). Na primer, inverzija glagola i subjekta u engleskom jeziku je signal za upitni oblik rečenice (npr. *Is he a doctor?* u odnosu na *He is a doctor.*), dok je inicijalni položaj jedne imenice u odnosu na drugu signal njene atributivne funkcije: npr. u sintagmi *hydrogen compound* – *vodonikovo jedinjenje*, položaj imenice *hydrogen* upućuje na atributivnu funkciju, dok je glavni element sintagme imenica *compound*.

Način na koji su u jezicima raspoređeni osnovni sintaksički elementi u okviru izjavne rečenice koja sadrži subjekat, predikat i objekat je osnova za uspostavljanje tipologije u okviru koje se jezici dele na šest osnovnih grupa (Greenberg, 1966):

- 1) S + P + O
- 2) S + O + P
- 3) P + S + O
- 4) P + O + S
- 5) O + S + P
- 6) O + P + S

Trebalo bi imati u vidu da ovakva podela nema apsolutni karakter, jer se zasniva na *neobeleženom*, stilski neutralnom redu reči, koji se uobičajeno

sreće u jezicima. Tako se za jedan jezik može reći da pripada jednom modelu, ali se u njemu mogu sresti i ostali obrasci koji neretko prenose posebne, stilske efekte, tako da govorimo o *obeleženom*, markiranom redu reči. Pored toga, jezici se mogu razlikovati po stepenu u kojem pripadaju određenom tipu. Poznato je da i engleski i srpski pripadaju prvom tipu sa uobičajenim rasporedom S + P + O, ali dok je engleski izraziti pripadnik ovog modela sa relativno nepromenljivom strukturom rečeničnih elemenata, za srpski se to ne može reći. U srpskom jeziku može biti zastupljeno svih šest kombinacija rasporeda, što svedoči o slobodnom redu reči (Станојчић, Поповић и Мицић, 1989, стр. 187):

Tabela 1. Mogućnost rasporeda rečeničnih konstituenata unutar proste rečenice u engleskom i srpskom jeziku

Tip jezika	Red osnovnih elemenata strukture rečenice	Engleski jezik	Srpski jezik
I	S + P + O	<i>John called the boy.</i>	<i>Jovan je pozvao dečaka.</i>
II	S + O + P	<i>*John the boy called.</i>	<i>Jovan je dečaka pozvao.</i>
III	P + S + O	<i>*Called John the boy.</i>	<i>Pozvao je Jovan dečaka.</i>
IV	P + O + S	<i>*Called the boy John.</i>	<i>Pozvao je dečaka Jovan.</i>
V	O + S + P	<i>The boy John called.</i>	<i>Dečaka je Jovan pozvao.</i>
VI	O + P + S	<i>*The boy called John.</i>	<i>Dečaka je pozvao Jovan.</i>

Znatno fleksibilniji red reči u rečenici u srpskom jeziku u odnosu na engleski potiče od razvijenog padežnog sistema, tj. izrazite uloge flektivnih nastavaka kao signala koji ukazuju na gramatičku strukturu subjekta i objekta.

Najplodnija istraživanja tematike reda reči tokom poslednjih nekoliko decenija odvijaju se u okviru proučavanja informativne strukture rečenice. Pored svoje osnovne gramatičke funkcije u rečenici i jeziku kao apstraktnom sistemu (*langue*), rečenični konstituenti poseduju u konkretnom

iskazu i govoru (*parole*) i određenu informativnu funkciju ili vrednost, koja je u saodnosu sa komunikativnim ciljem koji se želi ostvariti. Tako se pored subjekta i predikata kao čisto sintaksičkih kategorija, za opis strukture rečenice uvode i pojmovi *teme* i *reme* kao nosilaca različitih informativnih funkcija u rečenici, koji poseduju i jedinstvene semantičko-pragmatičke vrednosti. Začetnicima ovog pristupa smatraju se pripadnici Praške škole sa Matezijusom [Mathesius] kao osnivačem i najistaknutijim predstavnikom. Poseban doprinos jezičkim ispitivanjima predstavlja njegovo učenje o funkcionalnoj rečeničnoj perspektivi i njenoj ulozi u redu reči. Matezijus, insistirajući na sinhronijskom poređenju različitih jezika, uočava da su principi od kojih zavisi red reči u različitim jezicima posebno hijerarhijski ustrojeni (1975). Kontrastirajući engleski i češki, on uočava da je glavni princip koji određuje red reči u češkom jeziku funkcionalna rečenična perspektiva, odnosno ustrojstvo teme (poznate informacije) i reme (novog, nepoznatog elementa), dok je u engleskom primaran gramatički princip. Još jedan pristup koji je jednim delom proizašao iz ideja Praške lingvističke škole je sistemska funkcijska gramatika Halideja [Halliday]. Halidej (1967, 1985) uočava dve međusobno povezane, ali odvojene strukture – informacionu, sačinjenu od datog (*given*) i novog (*new*), i tematsku strukturu, koju čine tema (*theme*), kao polazna tačka poruke, smeštena u inicijalni položaj, i rema (*rheme*), kao ostatak rečenice.

Proučavanje reda reči u srpskohrvatskom jeziku ranije se uglavnom oslanjalo na gramatičku strukturu rečenice, dok je informativna organizacija bila više zanemarena. Od samih početaka istraživanja (druga polovina XIX veka), prepoznaju se dva tipa rasporeda – gramatički, redovni, uobičajeni ili neobeleženi i obrnuti, retorički, ili obeleženi. Đorđević, međutim, pod uticajem učenja francuskih psiholingvista, posmatra pitanje činilaca reda reči sa psihološkog aspekta i ističe da je prirodni tok izlaganja misli takav da se polazi od poznatog ka nepoznatom, tj. od psihološkog subjekta ka psihološkom predikatu, a da se inverzija javlja u življem, emfatičnom izlaganju (Ђорђевић, 1898, према Поповић, 2004, стр. 17, 18). Kasnije, sredinom XX veka, Jonke govori o tri osnovna činioca reda reči – aktuelnoj gramatičkoj i zvukovnoj rečeničnoj konstrukciji (pod uticajem praškog strukturalizma), a zatim dodaje i ostale faktore poput „tradicionalizama, misaonih klišeja i stranih uticaja“, navodeći da u nekim „slučajevima red riječi zavisi o vremenu i funkcionalnosti teksta jer – niti je red riječi u nekom jeziku svestremenski, niti su jednaki svi tekstovi određene epohe“ (Jonke, 1963, prema Moguš, 1964, str. 533). Silić (1984) takođe prepoznaje dva tipa rasporeda – osnovni, koji je uslovljen semantičkim i gramatičkim odnosima unutar rečenice, i aktualizovani red reči, koji je uslovljen kontekstom, tj. mora se analizirati sa aspekta diskursa. Stanojčić i dr. (1989, стр. 187–189,

349–358) govori o informativnoj aktualizaciji rečenice, tj. o „pridavanju rečenici i njenim konstituentima onih informativnih vrednosti koje oni treba da imaju u konkretnoj, aktualnoj komunikativnoj situaciji“ i daje detaljan opis različitih rečeničnih perspektiva kojima se aktuelizuje predikatska rečenica.

Kontrastivna proučavanja srpskog, odnosno srpskohrvatskog i engleskog jezika započela su velikim projektom pod nazivom *The Yugoslav Serbo-Croatian-English Contrastive Project*, koji je rađen na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu od 1969. do 1978. godine. U okviru tog projekta, nekoliko autora obrađuje tematiku reda reči sa različitih aspekata. Bibović (1971) primenjuje model funkcionalne rečenične perspektive na kontrastiranje reda reči u engleskoj i srpskohrvatskoj prostoj rečenici. Polazeći od Matezijusove analize engleskog i češkog, Bibović navodi gramatičke konstrukcije koje se u engleskom jeziku koriste da bi se kompenzovao nedostatak spremnosti da rečenica prati sled tema-rema (kao što su pasivne konstrukcije ili egzistencijalne konstrukcije sa *there* kao subjektom, ili čak upotreba određenog ili neodređenog člana), a za koje se u srpskohrvatskom koriste različiti redosledi rečeničnih konstituenata. Bibović (1971) zaključuje da je u nekim tipovima takvih izjavnih rečenica obrnut red reči u srpskohrvatskom zapravo prirodan i obavezan, te ga je pogrešno nazivati inverzijom, ili odstupanjem od „normalnog“ reda reči. Mihajlović (1971) detaljno ispituje tipove egzistencijalnih rečenica u engleskom jeziku i njihove ekvivalente u srpskohrvatskom jeziku, osvrćući se nužno i na redosled konstituenata. U pogledu reda reči važno mesto zauzima studija Stanke Kranjčević *Errors in the Syntax of the Sentence in the Speech of Learners of English in the Serbo-Croatian-Speaking Area* iz 1971. godine, koja daje najpre detaljnu analizu sintaksičkih grešaka grupisanih oko rečeničnih konstituenata i vrsta rečenica, a zatim konkretne pedagoške savete i sugestije za korekciju problematičnih elemenata. Kontrastivnu analizu engleskih i srpskih rečenica sa prelaznim glagolom daje Pervaz (1971), a u vezi sa redom reči bavi se inverzijom glagola i objekta u srpskohrvatskom, ističući da SOV poredak zavisi od toga da li je objekat pronominalizovan ili ne, dok inverzija u engleskom jeziku upućuje uvek na naglašenost tj. na drugačiji stav prema nekome ili nečemu (npr. *Him I like (but not her)*). Konstrukcije sa dva objekta analizira Šević (1971) i predviđa moguće greške u redu reči, pre svega kada se radi o položaju indirektnog i predloškog objekta u odnosu na direktni objekat, a zatim i kada se radi o mestu oba objekta unutar rečenice. Takođe se naglašava mogućnost pogrešaka i u vezi sa smeštanjem jednog ili drugog objekta u engleskom na inicijalnu poziciju u rečenici što nije dozvoljeno u neutralnom govoru.

Najznačajnija istraživanja reda reči krajem devedesetih godina XX veka koriste generativni pristup u lingvistici. Iako se može tvrditi da generativna gramatika dugo nije uzimala u razmatranje jezičke fenomene slovenskih jezika jer nije bila dovoljno razrađena za takva složena obeležja kakva su red reči ili padežni sistemi (Bailyn, 2000, prema Halupka-Rešetar, 2004, str. 99), mnogobrojni autori pristupaju analizi informativne strukture rečenice u srpskom jeziku upravo sa pozicija generativizma, odnosno minimalizma (v. Bošković, 1999; Stjepanović, 1999, 2003, 2007; Progovac, 2005). Monografija *Rečenični fokus u engleskom i srpskom jeziku* Halupke-Rešetar (2004) daje iscrpno poređenje prednosti i nedostataka funkcionalnog (strukturalnog) i formalnog (generativnog) modela u proučavanju sintakse fokusa u engleskom i srpskom jeziku, i predlaže novi hibridni ili kombinovani pristup koji bi mogao biti primenjen i na strukture kojima se u engleskom jeziku izražava fokus.

II METOD

Predmet našeg istraživanja je kontrastiranje reda reči proste rečenice u engleskom i srpskom jeziku. Kverk, Grinbaum, Lič i Svartvik [Quirk, Greenbaum, Leech & Svartvik] definišu *prostu rečenicu* kao strukturu koja se sastoji od jedne nezavisne klauze koja ne sadrži neku drugu klauzu koja bi funkcionisala kao jedan od njenih elemenata (1985, p. 719). Elementi koji konstituišu i rečenice i klauze unutar rečenica su subjekat i predikat. Prosta rečenica ne sadrži nikad neku drugu klauzu kao jedan od svojih elemenata, ali može da sadrži imeničku ili pridevsku sintagmu sa klauzom kao elementom sintagme. Tako je npr. rečenica *You can take a pill if you have a headache* zavisno-složena jer unutar klauza *if you have a headache* funkcionise kao adverbijal unutar klauze *You can take a pill*. Sa druge strane, rečenica *You can take the pill that I left on the table* je prosta jer klauza *that I left on the table* funkcionise kao atribut unutar imeničke sintagme *the pill that I left on the table* koja je objekat glagola *take*.

Osnovni rečenični konstituenti su podeljeni na pet funkcionalnih kategorija: subjekat (S), glagol (V), objekat (O), komplement (C) i adverbijal (A) (Quirk et al., 1985, p. 720). Moguća je dalja podela objekta na direktni (O_d) i indirektni (O_i), komplementa na komplement subjektu (C_s) i komplement objektu (C_o), dok adverbijal može biti subjekatski (A_s) i objekatski (A_o). Ako se izuzmu opcionalni adverbijali čiji položaj u okviru proste rečenice engleskog jezika može manje-više slobodno da varira, dolazimo do sedam dozvoljenih kombinacija funkcionalnih kategorija konstituenta rečenice, tj. sedam tipova prostih, predikatskih rečenica: SV, SVO, SVC, SVA, SVOO, SVOC, SVOA. Tip klauze zavisi u najvećoj meri od klase glagola koji je predikat rečenice. Na taj način SV klauza će biti upotrebljena ako je

glagol neprelazan, SVO konstrukcija se vezuje za monotranzitivne glagole, SVC i SVA za kopule, SVOO za ditranzitivne glagole, dok su SVOC i SVOA moguće ukoliko kompleksni tranzitivni glagoli čine predikat rečenice.

U ovom radu ćemo se baviti redom reči, tj. rasporedom osnovnih rečničkih konstituenata u prosto izjavnoj rečenici koja predstavlja kanonični oblik rečenice u engleskom jeziku. Korpus iz koga su uzeti primeri za analizu čini roman *About a Boy* Nika Hornbija kao izvor rečenica na engleskom jeziku i njegov prevod na srpski jezik kao izvor rečenica na srpskom jeziku. Analizirana su poglavlja I–VIII, a smer analize je sa engleskog jezika na srpski. S obzirom na funkcionalne kategorije koje elementi rečenice mogu imati (subjekat, predikat, objekat, komplement i adverbijal) kao i njihove potkategorije (direktni i indirektni objekat, komplement subjektu i komplement objektu, subjekatski i objekatski adverbijal), analiziran je red reči u sedam osnovnih tipova proste rečenice, tj. kontrastiran je red reči u engleskoj i srpskoj rečenici po pojedinačnim tipovima klauza (SV, SVO, SVC, SVA, SVOO, SVOC, SVOA) i izračunat procenat u kome engleska ili srpska rečenica prati ovaj osnovni poredak ili od njega odstupa. Korpus sadrži ukupno 323 proste rečenice na engleskom jeziku i njihove prevode na srpski jezik. Zastupljenost sedam osnovnih tipova proste predikatske rečenice prema kombinacijama funkcionalnih kategorija konstituenata u engleskom korpusu i njihova realizacija u prevodu na srpski prikazana je u Tabeli 2:

Tabela 2. Brojčana i procentualna zastupljenost tipova proste predikatske rečenice prema funkcionalnim kategorijama u engleskom korpusu i njihova realizacija u prevodu na srpski

Tip klauze	Isti tip konstituenata u prevodu na srpski		Drugi tip konstituenata u prevodu na srpski		Problem u prevodu		Ukupno prostih rečenica u engleskom korpusu	
	Brojčana vrednost	Procentualna vrednost	Brojčana vrednost	Procentualna vrednost	Brojčana vrednost	Procentualna vrednost	Brojčana vrednost	Procentualna vrednost
SV	35	77,78	4	8,88	6	13,33	45	13,93
SVO	86	72,88	17	14,40	15	12,71	118	36,53
-SVC Egzistencijalne rečenice	79 8	64,75 72,73	32 0	26,23 0	11 3	9,02 27,27	122 11	37,77 3,40

SVA	6	60	4	40	0	0	10	3,09
SVOO	7	100	0	0	0	0	7	21,67
SVOC	1	20	3	60	1	20	5	1,55
SVOA	1	20	4	80	0	0	5	1,55
Ukupno	223	69,04	64	19,81	36	11,14	323	100

III REZULTATI

1) SV tip klauze

U engleskom korpusu od ukupno 323 proste predikatske rečenice ukupno je zastupljeno 45 primera ovog tipa klauze (13,93%). Od tog broja uporedivo je samo 35 rečenica (77,78%), dok su ostale rečenice prevedene drugim tipom konstrukcije ili se radi o prevodu koji se ne može smatrati opravdanim ili ekvivalentnim. Svi primeri na engleskom jeziku imaju S + V red reči (35 ili 100%). U prevodu na srpski jezik svi primeri takođe imaju uobičajen red reči, ali se uočava dvostruki trend:

1. Rečenice u kojima je subjekat lična zamenica prevode se na srpski jezik bez subjekta u većini primera (90%). Tada se radi o tzv. neizrečenom, neovertnom ili implicitnom subjektu tipičnom za rečenične konstrukcije u mnogim slovenskim jezicima. Engleska rečenica sadrži obavezno oba glavna elementa, a red reči je u svim slučajevima S + V. Pošto ove proste rečenice u srpskom sadrže samo predikat, to se red reči svodi na položaj elemenata glagolske fraze, tj. glavnog glagola i enklitike (pomoćnog glagola/povratne reče *se*). Raspored elemenata u srpskom je tada glavni glagol + enklitika, a od ukupnog broja prisutnih SV rečenica takvih je 46,67%:

(1) *We've split up.* (str. 5) – *Raskinuli smo.* (str. 5)

(2) *She laughed.* (str. 5) – *Nasmejala se.* (str. 6)

(3) *You're kidding.* (str. 9) – *Šalite se.* (str. 13)

Izuzetno su retki primeri u kojima se subjekat izražen zamenicom zadržava u prevodu na srpski i podrazumevaju slučajeve kada se predikat ponavlja iz prethodne rečenice, pri čemu subjekat izražen zamenicom najčešće predstavlja kontrastni fokus rečenice:

(4) *He laughed. She laughed.* (str. 21) – *Nasmejao se. Ona se nasmejala.* (str. 34)

2. U rečenicama u kojima je subjekat imenica ili imenička fraza, nema izostavljanja subjekta, a red reči se poklapa u engleskom i srpskom u svim slučajevima (100%) i svuda je S + V. Od ukupnog broja SV rečenica, 31,11% se u potpunosti poklapa.

(5) *His career as a serial nice guy had begun.* (str. 16) – *Njegova karijera serijskog Dobrog Momka je počela.* (str. 25)

(6) *His mother didn't notice.* (str. 17) – *Njegova majka nije primetila.* (str. 26)

(7) *Will blushed.* (str. 28) – *Vil je pocrvaneo.* (str. 47)

(8) *Suzie laughed.* (str. 28) – *Suzi se nasmejala.* (str. 47)

(9) *Marcus shrugged.* (str. 29) – *Markus je slegnuo (ramenima).* (str. 48)

Već smo napomenuli da se izvestan broj primera (10 od ukupno 45 primera engleskih SV rečenica, ili 22,22%) odnosi na rečenice u kojima se engleska SV konstrukcija prevodi nekom drugom konstrukcijom u srpskom jeziku (na primer prelaznim glagolom i objektom), ili se radi o greškama u prevodu, tako da je upoređivanje reda reči nemoguće.

2) SVO tip klauze

Ukupan broj rečenica sa monotranzitivnim glagolom i direktnim objektom u engleskom korpusu iznosi 118 ili 36,53%. Od toga 86 rečenica (72,88%) u prevodu na srpski sadrži iste funkcionalne kategorije, dok se red reči ne može uporediti kod 32 primera (27,12%) zbog drugog tipa konstituenata ili grešaka u prevodu. Kada je reč o ovim konstrukcijama, u engleskom jeziku su svi analizirani primeri imali S + V + O raspored elemenata. U najvećem broju slučajeva (54,24%) dolazi do poklapanja reda reči između engleskog i srpskog jezika, tj. red reči i u prevodu na srpski je uobičajen. Tamo gde dolazi do poklapanja uglavnom se radi o objektu koji je iskazan imenicom ili imeničkom sintagmom:

(10) *No, Marcus, I haven't got another boyfriend.* (str. 5) – *Ne, Markuse, nemam drugog dečka².* (str. 6)

(11) *John and Christine had two children.* (str. 7) – *Džon i Kristin su imali dvoje dece.* (str. 10)

(12) *No. Just had a baby³.* (str. 7) – *Ne, rodila sam bebu.* (str. 11)

(13) *Neither of them said a word.* (str. 17) – *Niko od njih nije progovorio ni reč.* (str. 27)

(14) *My dad wrote a song.* (str. 27) – *Moj tata je napisao pesmu.* (str. 44)

(15) *You'll meet someone else.* (str. 30) – *Upoznaćeš nekog drugog.* (str. 49)

Među ovim primerima su i rečenice sa neovertnim subjektom (primeri 10, 12 i 15), koje smo tretirali kao da subjekat stoji na početku rečenice, što znači da je u oba jezika red reči S + V + O.

² Među ovim primerima su i rečenice sa neovertnim subjektom, koje smo tretirali kao da subjekat stoji na početku rečenice, što znači da je u oba jezika red reči S + V + O.

³ Zabeležena su i tri slučaja izostavljenog subjekta i u engleskom jeziku, kao primeri kolokvijalnog jezika.

Ako je lična zamenica objekat rečenice dolazi do odstupanja od S + V + O rasporeda elemenata, a najčešće se radi o nenaglašenim, enklitičkim oblicima zamenica u akuzativu. Od ukupnog broja analiziranih rečenica sa SVO konstrukcijama, 10,17% čine odstupanja nenaglašenih oblika akuzativa koji najčešće prethode glagolu (S + O + V). Red reči u srpskom je tada uslovljen pozicionim sistemom za raspoređivanje enklitika.

(16) *My mum's looking after him.* (str. 21) – *Moja mama ga čuva.* (str. 33)

(17) *Will ignored him.* (str. 28) – *Vil ga je ignorisao.* (str. 47)

(18) *Words failed him.* (str. 26) – *Reči su ga izdale.* (str. 42)

(19) *He never stuck up for her.* (str. 22) – *Nikada je nije branio.* (str. 37)

Položaj objekta izraženog nenaglašenom zamenicom u akuzativu zavisi od prisustva subjekta i priloga. Ako je subjekat izražen (primeri 16–18), ili je prisutan prilog na početku rečenice (primer 19), objekat dolazi ispred glagola. Međutim, ako rečenica sadrži neovertni subjekat, objekat stoji iza glagola, te se radi o poklapanju sa engleskom SVO konstrukcijom:

(20) *I was watching them, Marcus.* (str. 23) – *Video sam ih, Markuse.* (str. 38)

(21) *I could murder one.* (str. 26) – *Razbio bih je!* (str. 44)

(22) *I hate them.* (str. 24) – *Mrzim ih.* (str. 40)

U svim analiziranim primerima u kojima je objekat izražen demonstrativima *this* i *that*, ličnom zamenicom 3. lica jednine srednjeg roda *it*, kao i neodređenim ili odričnim zameničkim oblicima *nothing*, *anything*, red reči u srpskom jeziku je O + S + V.

(23) *He couldn't understand it.* (str. 4) – *To nije mogao da razume.* (str. 5)

(24) *He didn't say anything.* (str. 15) – *Ništa nije rekao.* (str. 24)

(25) *She's never done it before.* (str. 26) – *Nikada ranije to nije uradila.* (str. 42)

(26) *He couldn't think of a single thing.* (str. 25) – *Nije ničega mogao da se seti.* (str. 41)

Treba napomenuti da se većina primera sa OSV rasporedom odnosi na odrične rečenice. Negiranje sa informativnog aspekta je uvek povezano sa emfatičnošću, tako da pozicionisanje odričnog pomoćnog glagola i glavnog glagola ima specifična obeležja. U prevodu na srpski jezik prisutni su primeri inicijalizacije neverbalnog fokusa (pravog objekta) u formi odrične zameničke reči *ništa* (primer 24) ili inicijalizacije neverbalnog fokusa u formi priloške sintagme sa odričnim značenjem *nikada ranije* (primer 25). Primer 26 ilustruje situaciju u kojoj je složeni glagolski oblik (*nije mogao*) razdeljen emfatičkom inverzijom neverbalnog fokusa u formi odrične zamenice u funkciji nepravog objekta (*ničega*). Takođe, pokazne zamenice pokazuju određena specifična svojstva u pogledu pozicionisanja. Gramatička,

postverbalna pozicija pokazne zamenice u funkciji objekta (npr. *Nije mogao da razume to* i *Nikada ranije nije uradila to*), zapravo je manje prihvatljiva od anteverbalne. Kao što se vidi iz primera 23 i 25, pokazna zamenica *to* je raspoređena ispred predikata, čime je ostvarena tematizacija objekta. Ova anterematska tendencija pokaznih zamenica se objašnjava činjenicom da se pokazne zamenice upotrebljene samostalno smatraju slabim rečeničnim članovima koji su u izvesnoj meri srodni enklitikama, uprkos tome što su informativno punovredni, dok se inicijalni položaj, tj. maksimalna anticipacija (primer 23) tumači izrazito kohezivnim karakterom ovog elementa (Поповић, 2004, стр. 51, 219). Procenat ovakvih odstupanja od SVO konstrukcije u ukupnom uzorku analiziranih rečenica sa direktnim objektom iznosi 8,47%.

Ponekad se engleska rečenica sa subjektom, predikatom i direktnim objektom prenosi konstrukcijama sa drugim konstituentima. Najčešće se radi o slučajevima kada engleski gramatički subjekat postaje logički subjekat u srpskom, dok objekat postaje gramatički subjekat rečenice. Red reči se tada razlikuje u dva jezika. Konstrukcije sa logičkim subjektom su nekada opravdane zbog karaktera samog glagola koji predstavlja najprecizniji prevodni ekvivalent (primer 28), a nekada manje opravdane jer predstavljaju slobodan izbor prevodioca uprkos tome što postoji prevodni ekvivalent kojim bi se preslikao i isti tip konstrukcije iz engleskog u srpski (u primeru 27 prevod bi mogao da bude *Ona jednostavno nije shvatala to, ništa od toga*). U primeru 29, prisvojni determinativ *her* u imeničkoj sintagmi *her voice* u funkciji direktnog objekta je preveden ličnom zamenicom u funkciji indirektnog objekta *joj*, dok je za imenicu *voice* upotrebljena imenica *glas* koja ostaje u funkciji direktnog objekta. Primeri sa drugačijim tipom klauze čine 14,40% ukupnih SVO rečenica.

(27) *She just didn't get this, any of it.* (str. 10) – *Njoj ovo jednostavno nije bilo jasno, ništa od ovoga.* (str. 16) (SVO-S_{log} SVC)

(28) *He liked Lindsey's mum.* (str. 22) – *Sviđala mu se Lindzina mama.* (str. 37) (SVO-VS_{log} S)

(29) *He recognized her voice, ... the blond hair and her denim jacket.* (str. 13) – *Prepoznao joj je glas, ... plavu kosu i teksas jaknu.* (str. 19) (SVO-VO₁O_d)

3) SVC tip klauze

Primeri ovog tipa konstrukcija su najbrojniji u uzorku koji je analiziran (122 ili 37,77% ukupnog broja prostih rečenica). Od tog broja, međutim, čak 32 primera su prevedena drugim tipom konstrukcija, dok je 11 primera neuporedivo sa srpskim jezikom zbog izbora prevodnog ekvivalenta. Sve rečenice u izvornom jeziku sa konstrukcijom subjekat + kopulativni glagol + komplement subjektu, imale su pravilan redosled, dok je u jeziku

cilju bilo odstupanja. Poklapanja (tj. SVC raspored u srpskom) su prisutna kod 52,46% analiziranih rečenica:

(30) *I am a single father.* (str. 19) – *Ja sam samohrani otac.* (str. 31)

(31) *This is Imogen.* (str. 7) – *Ovo je Imodžen.* (str. 11)

(32) *But this was only going to get worse.* (str. 10) – *Ali ovo će postajati sve gore.* (str. 15)

(33) *John and Christine used to be OK, really.* (str. 8) – *Džon i Kristin su bili OK, stvarno.* (str. 12)

(34) *This is it.* (str. 11) – *To je to.* (str. 14)

(35) *My favourite singer is Joni Mitchel.* (str. 28) – *Moja omiljena pevačica je Džoni Mičel.* (str. 47)

(36) *But walking away wasn't Will's style.* (str. 26) – *Ali povlačenje nije bilo Vilov stil.* (str. 43)

Primeri poklapanja uključuju i rečenice sa neovertnim subjektom i složenim predikatom u kojima je na prvom mestu radni glagolski pridev kao oslonac, iza njega nenaglašeni pomoćni glagol i na kraju komplement subjektu, ili pak odričan oblik pomoćnog glagola kao oslonac, radni glagolski pridev, komplement subjektu:

(37) *He was quiet at breakfast.* (str. 10) – *Bio je tih za doručkom.* (str. 15)

(38) *He was Robert de Niro.* (str. 22) – *Bio je Robert de Niro.* (str. 36)

(39) *He wasn't a fraud.* (str. 22) – *Nije bio prevarant.* (str. 36)

Neizražen subjekat dovodi do premeštanja glagola u nenaglašenom obliku iza komplementa subjektu ukoliko je predikat u prezentu, i tada se radi o nepoklapanju reda reči, tj. konstrukciji C(S)V. U primeru 40 tako, umesto konstrukcije SVC koja bi glasila *On je užasan*, pridev *užasan* kao komplement neizraženog subjekta *on* upotrebljen je ispred nenaglašenog oblika glagola *je*, prema pravilu postinicijalnog pozicionisanja enklitike bez gramatičkog oslonca.

(40) *It's terrible.* (str. 24) – *Užasan je.* (str. 39)

(41) *They're useless.* (str. 29) – *Beskorisni su.* (str. 48)

(42) *She's beautiful.* (str. 29) – *Divna je.* (str. 49)

Oslonac za enklitiku može da bude i deo komplementa, tj. element pridevske ili imeničke sintagme, i tada se radi o delimičnom poklapanju:

(43) *I'm much shallower than this, honest!* (str. 15) – *Mnogo sam površniji, stvarno!* (str. 25)

(44) *You're too nice.* (str. 26) – *Previše si fin!* (str. 42)

(45) *He's a really nice boy.* (str. 29) – *Stvarno je dobar dečko!* (str. 49)

U primerima 46 i 47 dolazi do anticipativne inverzije fokalizovane kopule, tj. do inverzije kopule i subjekta. Ovakav raspored daje prizvuk neobaveznosti kojim lik koji izgovara rečenicu želi da ublaži osećanje zabrinutosti kod sagovornika u odnosu na varijantu *To nije ništa*. Pored toga, varijante

upotrebijene u prevodu više odgovaraju kolokvijalnom stilu kojim je prožet roman.

(46) *It's no big deal.* (str. 29) – *Nije to ništa.* (str. 49)

(47) *It's just not my sort of thing.* (str. 8) – *Nije to za mene.* (str. 11)

Procenat rečenica sa nepoklapanjem čini 12,29% ukupnog broja SVC konstrukcija.

Znatno je veći broj primera u kojima se SVC konstrukcija u engleskom jeziku prevodi drugačijim konstrukcijama u srpskom jeziku. Taj procenat iznosi 26,23%, a tip konstrukcija u srpskom varira od primera do primera. Tako su zastupljeni tipovi proste rečenice sa subjektom, kopulativnim glagolom i adverbijalom (SVA), zatim subjektom, prelaznim glagolom i objektom (SVO), kao i primeri sa logičkim i gramatičkim subjektima, ili samo sa subjektom i glagolom (SV).

(48) *You are a worry to us.* (str. 8) – *Brinem o tebe.* (str. 11) (SVC-(S)VO)

(49) *And that was the point.* (str. 14) – *U tome je stvar.* (str. 21) (SVC-ASV)

(50) *It was effortless, too.* (str. 14) – *Osim toga, nije zahtevalo nikakav napor.* (str. 22) (SVC-(S)VO)

(51) *You don't have to be sorry for anything.* (str. 16) – *Stvarno nema razloga da ti bude žao.* (str. 25) (SVC-VS_{log})

(52) *He was in here, no doubt about it.* (str. 22) – *Prošao je, bez sumnje.* (str. 36) (SVC-(S)V)

(53) *He was sick of that sound.* (str. 23) – *Smučio mu se taj zvuk.* (str. 37) (SVC-VS_{log}S)

(54) *That's more like it.* (str. 26) – *Tako treba.* (str. 43) (SVC-AV)

(55) *She's going nuts.* (str. 28) – *Odlepila je.* (str. 47) (SVC-(S)V)

(56) *She doesn't seem nuts to me.* (str. 28) – *Pa, meni se ne čini da je luda.* (str. 48) (SVC-S_{log}VS_{gram})

U izvesnom broju primera (čak 9,02%) poređenje između engleske i srpske rečenice nije moguće, bilo zbog grešaka u prevodu (na primer izostavljanja reči i čitavih rečenica), ili previše slobodnog prevoda u kome je engleska konstrukcija prevedena na srpski potpuno drugačijim tipom klauze kada za to nema opravdanja.

(57) *He was dry ice.* (str. 6) – *Suvi led.* (str. 9)

(58) *He was Frosty the Snowman.* (str. 6) – *Sneško Belić.* (str. 9)

Poseban oblik SVC konstrukcija u engleskom jeziku predstavljaju takozvane *egzistencijalne rečenice*. U ovom tipu rečenica prilog *there* funkcioniše kao formalni subjekat rečenice, iza njega stoji kopula, a zatim deo rečenice koji nosi semantičku vrednost pravog subjekta. U srpskom jeziku konstrukcija bezlične egzistencijalne rečenice obuhvata glagol *imati* ili gla-

gol biti sa logičkim subjektom u obliku genitiva iza glagola, odnosno glagol *postojati* sa subjektom u nominativu. U analiziranom uzorku teksta, od 323 proste predikatske rečenice egzistencijalne rečenice obuhvataju 3,40% sa ukupno 11 primera. Od tog broja, u većini primera (72,73%) raspored konstituenata je uobičajen, tj. u oba jezika će semantički bogatiji element, tj. komplement izražen pridevom ili imeničkom sintagmom doći iza predikata izraženog glagolom *to be* u engleskom i glagolima *biti, imati, postojati* u srpskom:

(59) *There's nothing wrong with your situation.* (str. 15) – *Nema ničeg lošeg u situaciji u kojoj si.* (str. 24)

(60) *There was a lot to listen to.* (str. 22, 23) – *Bilo je mnogo toga za slušanje.* (str. 34)

(61) *There's a time problem.* (str. 5) – *Postoji problem sa slobodnim vremenom.* (str. 6)

(62) *And then there was the sex.* (str. 14) – *A onda, tu je seks.* (str. 22)

Sa aspekta informativne strukture rečenice, ovaj tip spada u grupu netematizovanih rečenica sa predikatsko-subjekatskom remom. Pritom subjekat može biti iskazan nominativom ili genitivom i može se odnositi i na konkretan i na apstraktan pojam, a postojanje može da se vezuje za određeno konkretno ili apstraktno mesto (primeri 59 i 62).

Preostalih 27,27% rečenica ne može se uporediti zbog odstupanja u prevodu:

(63) *There were endless ingenious variations on the same theme.* (str. 22) – *Usledio je bezbroj ingenioznih varijacija na istu temu.* (str. 35)

4) SVA tip klauze

Kada je reč o konstrukcijama sa obaveznim adverbijalom, a ima ih 10 od 323 (3,09%), u svim primerima na engleskom jeziku red reči je SVA (100%). U srpskom jeziku je od toga šest primera koji se mogu uporediti jer je zastupljen isti tip konstituenata (60%) i u svim tim primerima postoji poklapanje:

(64) *He's on holiday.* (str. 22) – *On je na odmoru.* (str. 35)

(65) *No, it's on every Christmas album ever made.* (str. 28) – *Ne, pesma je na svakom božićnom albumu koji je ikad snimljen.* (str. 45)

(66) *Megan was in the baby seat beside her.* (str. 27) – *Megan je bila pored nje u sedištu za bebe.* (str. 44)

U izvesnom broju rečenica (4 od 10 ili 40%), u prevodu je upotrebljena konstrukcija koja se ne poklapa sa SVA konstrukcijom, pa se red reči ne može uporediti:

(67) *He was in here, no doubt about it.* (str. 22) – *Prošao je, bez sumnje.* (str. 36) (SVA-SV)

(68) *I get into a mess.* (str. 30) – *Onda se sva pometem.* (str. 49) (SVA-SV)

(69) *I'm on my own.* (str. 22) – *Znači – sâm sam.* (str. 35) (SVA-SVC).

5) SVOO tip klauze

U uzorku od 323 rečenice, SVOO tip obuhvata sedam primera ili 2,17%. Kod konstrukcija ditranzitivnih glagola sa indirektnim i direktnim objektom, u svim primerima na engleskom jeziku red reči je uobičajen, SVO-O_d. U rečenicama na srpskom jeziku red reči odstupa u većini primera (pet rečenica ili 71,43%), a poklapanja su prisutna kod dva primera (28,57%). Primeri prevoda sa drugim tipom konstituenata nisu zabeleženi.

Poklapanje je prisutno u sledećim primerima:

(70) *Doing nothing all day gave him endless opportunities to dream and scheme and pretend to be something he wasn't.* (str. 20) – *To što nije radio po celi dan dalo mu je beskrajne prilike da sanjari i smišlja i da se pretvara da je ono što nije.* (str. 32)

(71) *He gave her a sad stoical smile.* (str. 22) – *Dobacio joj je tužan, stoički osmeh.* (str. 36)

U primeru 70 radi se o uobičajenoj tendenciji da se enklitika (u ovom slučaju indirektni objekat izražen ličnom zamenicom u dativu) ne raspoređuje iza rečeničnog člana koji sadrži relativnu rečenicu upotrebljenu u atributskoj funkciji (Поповић, 2004, стр. 315), dok u primeru 71 odsustvo gramatičkog oslonca za enklitiku uslovljava raspoređivanje enklitike (opet indirektnog objekta izraženog ličnom zamenicom u dativu) na postinicialnu poziciju, iza akcentogenog glagola. Direktni objekat u oba slučaja je izražen višechlanom imeničkom sintagmom koja kao težište rečenične informacije prirodno zauzima finalnu poziciju.

Nepoklapanje se češće odnosi na položaj indirektnog objekta, a ređe na položaj direktnog objekta:

(72) *He wouldn't give them his money.* (str. 23) – *Nije hteo da im daje svoj novac.* (str. 37)

(73) *At least his failure gave him a chance to talk to Suzie.* (str. 29) – *Ovaj neuspeh mu je bar pružio priliku da razgovara sa Suzi.* (str. 47)

(74) *He wasn't going to tell them anything.* (str. 23) – *Nije hteo ništa da im kaže.* (str. 37)

Primeri 72 i 74 ilustruju inverziju indirektnog objekta i glagola punog značenja na osnovu tendencije ka postsindetskom raspoređivanju enklitike iza veznika *da* unutar konstrukcije sa glagolima nepotpunog značenja i dopunama u vidu *da* + prezenta. U primeru 74 i direktni objekat izražen odričnom zameničkom reči dolazi ispred dopune, tj. dolazi do emfatičke inverzije neverbalnog težišta *ništa*, koja razdvaja složeni predikat (Поповић, 2004, стр. 112). U primeru 73 indirektni objekat pokazuje izraženiju anti-

cipativnu tendenciju i dolazi neposredno iza subjekta, a ispred čitavog predikata, dok je direktni objekat finalizovan kao razvijeni rečenični član koji je nosilac fokusa.

6) SVOC tip klauze

U analiziranom uzorku rečenice sa ovakvom konstrukcijom su zastupljene u veoma malom broju (samo pet rečenica). Engleske rečenice sa SVOC konstrukcijom imaju fiksni red reči u svim primerima. U prevodu na srpski jezik, samo je jedna rečenica (20%) imala isti tip konstituenata SVOC, i to sa izmenjenim redom reči:

(75) *Will found endings difficult.* (str. 15) – *Vil je raskide nalazio teškim.* (str. 23) (SVOC-SOVC)

U ovom primeru ostvarena je tematizacija direktnog objekta, odnosno fakultativna anterematizacija objekta, pri čemu se sa jedne strane umanjuje progresivnost objekta, dok se ističe progresivnost ostatka реме (predikata dopune).

Konstituyente drugačijeg tipa imaju tri rečenice (60%), a u jednom primeru (primer 78) po slobodnom izboru prevodioca upotrebljena je konstrukcija koja se razlikuje od izvorne rečenice (20% ukupnih SVOC konstrukcija).

(76) *Two days later, he found himself sitting next to the same woman in a café on Upper Street.* (str. 13) – *Dva dana kasnije se zatekao u kafeu u ulici Aper sa istom ženom.* (str. 19) (SVOC-SVAA)

(77) *Will found it easy not to be Simon.* (str. 15) – *Vilu je bilo lako da ne bude Sajmon.* (str. 23) (SVOC-S_{log}VCS)

(78) *I call it nuts.* (str. 29) – *Po meni je to ludilo.* (str. 47) (SVOC-(A)VSC)

7) SVOA tip klauze

Konstrukcije sa objektom i obaveznim adverbijalom su takođe veoma retke (pet primera ili 1,55%). U jednoj rečenici na srpskom jeziku red reči je uobičajen (20%), dok je u ostalim primerima upotrebljen drugi tip konstituenata (četiri primera ili 80%):

(79) *He concentrated his conversational efforts on Christine.* (str. 8) – *Koncentrisao je svoje konverzacijske moći na Kristin.* (str. 11) (SVOA-SVOA)

(80) *Will prided himself on his cool.* (str. 28) – *Vil je bio ponosan na svoj ukus.* (str. 46) (SVOA-SVC)

(81) *I took the afternoon off sick.* (str. 24) – *Uzela sam slobodno popodne, nije mi bilo dobro.* (str. 38) (SVOA-SVO+VS_{log}C)

IV ZAKLJUČAK

U radu je izvršena kontrastivna analiza reda reči engleskog i srpskog jezika u prostim izjavnim rečenicama sa aspekta funkcionalnih kategorija koje osnovni rečenični konstituenti mogu imati. Razmatran je raspored konstituenata u okviru sedam osnovnih tipova proste rečenice (SV, SVO, SVC, SVA, SVOO, SVOC i SVOA) na uzorku uzetom iz jednog savremenog romana angloameričke književnosti kao izvoru rečenica na engleskom jeziku i njegovom prevodu na srpski kao izvoru na srpskom jeziku. Polazeći od činjenice da engleski i srpski pripadaju istoj grupi jezika kad je reč o rasporedu osnovnih rečeničnih konstituenata, ali i da je u srpskom jeziku dozvoljeno znatno fleksibilnije raspoređivanje u odnosu na fiksnu poziciju konstituenata u engleskom jeziku, cilj istraživanja je da se utvrdi u kojoj meri prosta rečenica u engleskom i srpskom jeziku prati osnovni ili uobičajeni red reči u okviru različitih tipova proste rečenice ili odstupa od njega. Pored kvantitativne analize koja se odnosi na brožčanu i procentualnu zastupljenost rečenica sa uobičajenim ili izmenjenim redom reči u oba uzorka, dat je i kvalitativni opis faktora koji utiču na izmenjen redosled rečeničnih konstituenata sa aspekta gramatičke i informativne strukture rečenice.

Analizirani uzorak romana na engleskom sadrži ukupno 323 proste rečenice čija je brožčana i procentualna zastupljenost po tipovima konstituenata data u Tabeli 2. U prevodu na srpski jezik zadržani su isti tipovi konstituenata kod 223 primera, ili 69,04% rečenica, što je deo uzorka koji se može porediti u pogledu uobičajenog ili izmenjenog reda reči. U preostalim primerima (100 rečenica, ili 30,96% uzorka), red reči se ne može uporediti zbog drugačijih konstituenata (19,81%), ili slobodnog odabira nekorespondentnih tipova klauze, koje smo ovde označili kao probleme u prevodu (11,15%). Konstrukcija koja ima najveće šanse da bude prevedena drugim tipom konstrukcije i drugim konstituentima je SVOA, dok je najmanje izmena u tipu konstituenata bilo kod egzistencijalnih i SVOO konstrukcija.

Svi primeri datih klauza u engleskom jeziku imali su uobičajen, kanični red reči. U analiziranom uzorku nije bilo primera markiranog reda reči. Ako se posmatraju samo rečenice sa istim tipom konstituenata, u srpskom uzorku je odnos uobičajenog reda reči prema izmenjenom redu reči 80,72% : 19,28% (Tabela 3), što ujedno predstavlja i odnos u kome dolazi do poklapanja u redosledu između engleske i srpske rečenice prema primerima u kojima dolazi do divergencije redosleda. Ako se pak posmatra odnos u ukupnom uzorku svih prostih rečenica, on iznosi 55,73% : 13,31% u korist uobičajenog rasporeda, odnosno poklapanja reda reči u oba uzorka.

Tabela 3. Odnos rečenica sa uobičajenim redom reči prema rečenicama sa izmenjenim redom reči u engleskom i srpskom korpusu

Tip klauze	Ukupno	Engleski korpus				Srpski korpus			
		Uobičajen red reči		Izmenjen red reči		Uobičajen red reči		Izmenjen red reči	
		Brojčana vrednost	Procentualna vrednost	Brojčana vrednost	Procentualna vrednost	Brojčana vrednost	Procentualna vrednost	Brojčana vrednost	Procentualna vrednost
SV	35	35	100	0	0	35	100	0	0
SVO	86	86	100	0	0	64	74,41	22	25,58
-SVC -egzisten- cijalne rečenice	79 8	79 8	100 100	0 0	0 0	64 8	81,01 100	15 0	18,99 0
SVA	6	6	100	0	0	6	100	0	0
SVOO	7	7	100	0	0	2	28,57	5	71,43
SVOC	1	1	100	0	0	0	0	1	100
SVOA	1	1	100	0	0	1	100	0	0
Ukupno	223	223	100	0	0	180	80,72	43	19,28

Najveći stepen poklapanja između engleske i srpske rečenice je kod rečenica sa manjim brojem konstituenata kakve su SV, SVA i egzistencijalne rečenice, a najmanji broj kod SVOC i SVOO tipa. SVOA tip takođe pokazuje maksimalan procenat poklapanja, odnosno uobičajenog reda reči. Međutim, kod SVOA i SVOC rečenica uzorak sadrži samo po jedan primer, pa je validnost rezultata za ova dva tipa diskutabilna.

Veliki uticaj na raspored konstituenata rečenice u srpskom jeziku ima činjenica da li je nominal izražen u vidu imenica ili zamenica. Ako se radi o imenicama ili imeničkim frazama, kao i pokaznim, neodređenim ili

odričnim zamenicama u funkciji subjekta, objekta ili komplementa, red reči teži da bude uobičajen. Sa druge strane, lične zamenice u funkciji subjekta uglavnom se ne izražavaju, a u funkciji objekta imaju nenaglašenu formu što dovodi do izmenjenog rasporeda konstituenata. Enklitički oblici zamenica ili pomoćnih glagola takođe utiču na ukupan raspored konstituenata u rečenici zbog činjenice da ne mogu stajati na početku rečenice, tj. moraju imati ispred sebe neki gramatički oslonac, najčešće u vidu veznika ili promenljivi oslonac u vidu akcentogenog punovrednog akcentogenog člana. Ovaj položaj predstavlja anticipativni, postinicijalni sistem raspoređivanja, ali se zapaža i postverbalni način raspoređivanja u rečenicama sa neizraženim subjektima.

Dobijeni rezultati potvrđuju da je u engleskom jeziku red reči uglavnom uobičajen, relativno nepromenljiv i uslovljen gramatičkim činionicima. U srpskom jeziku, međutim, ustrojstvo teme i fokusa, tj. relativno slobodno raspoređivanje fokusa u okviru rečenice u velikoj meri određuje izmenjen red reči, tj. omogućava relativno slobodan red osnovnih rečeničnih konstituenata. Uprkos tome, rezultati pokazuju da se uobičajen redosled javlja u većini rečenica u uzorku (čak 80,72% ukupnog broja kontrastiranih rečenica), čak i u izrazito kolokvijalnom stilu kojim je napisan roman koji čini korpus za ovu analizu.

LITERATURA

- Bibović, L.J. (1971). On the word order of subject and predicate in English and Serbo-Croatian from the point of view of Functional Sentence Perspective. In R. Filipović (Ed.), *The Yugoslav Serbocroatian-English Contrastive Project*, Reports 5: (1–10). Zagreb: Institute of Linguistics, Faculty of Philosophy and Washington D. C.: Center for Applied Linguistics.
- Bošković, Ž. (1999). On multiple feature-checking: Multiple Wh-fronting and multiple head movement. In S. Epstein and N. Hornstein (Eds.), *Working Minimalism* (159–187). Cambridge Mass.: MIT Press.
- Bugarški, R. (1991). *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Eckersley, C. E. & Eckersley, J. M. (1960). *A Comprehensive English Grammar*. Harlow, Essex, England: Longman Group LIMITED.
- Greenberg, J. H. (1966). Some Universals of Grammar with Particular Reference to the Order of Meaningful Elements. In J. H. Greenberg

- (Ed.), *Universals of Language* (73–113). Cambridge, Massachusetts, and London, England: MIT Press.
- Dorđević, R. (1996). *Gramatika engleskog jezika*. Beograd: Čigoja štampa.
- Halliday, M. A. K. (1967). Notes on Transitivity and Theme in English: Part 2. *Journal of Linguistics*, 3 (2), 199–244.
- Halliday, M. A. K. (1985). *An Introduction to Functional Grammar*. London/Baltimore: Edward Arnold.
- Halupka-Rešetar, S. (2011). *Rečenični fokus u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Hornby, N. (2003). *About a Boy*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Hornby, N. (2003). *Sve o dečaku*. (Prevod Ana Grbić). Beograd: Alnari & Otvorena knjiga.
- Kitić, S. (2002). On Function of Word Order in English and Serbian. *FACTA UNIVERSITATIS Series: Linguistics and Literature* 2 (9), 303–312.
- Kranjčević, S. (1971). Errors in the Syntax of the Sentence in the Speech of Learners of English in the Serbo-Croatian Speaking Area. In R. Filipović (Ed.), *The Yugoslav Serbocroatian-English Contrastive Project, C. Pedagogical Materials 1*, (60–80). Zagreb: Institute of Linguistics.
- Kristal, D. (1996). *Kembrička enciklopedija jezika*. Beograd: Nolit.
- Lado, R. (1957). *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*. Ann Arbor: The University of Michigan.
- Mathesius, V. (1975). The English Sentence as a Whole. In J. Vachek (Ed.), *A Functional Analysis of Present Day English on a General Linguistic Basis* (146–171). The Hague: Walter de Gruyter.
- Mihajlović, LJ. (1971). Existential Sentences in English and Serbo-Croatian. In R. Filipović (Ed.), *The Yugoslav Serbocroatian-English Contrastive Project, B. Studies 5*: (67–110). Zagreb: Institute of Linguistics, Faculty of Philosophy and Washington D. C.: Center for Applied Linguistics.
- Moguš, M. (1964). Ivšićev zbornik. *Južnoslovenski filolog*, 26 (3–4), 532–537.
- Pervaz, D. (1971). Verbs with one object In English and Serbo-Croatian. In R. Filipović (Ed.), *The Yugoslav Serbocroatian-English Contrastive Project, Reports 5*: (56–116). Zagreb: Institute of Linguistics, Faculty of Philosophy and Washington D. C.: Center for Applied Linguistics.
- Поповић, Љ. (2004). *Ред речи у реченици*. (2. изд.). Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, Библиотека Књижевност и језик, Чигоја штампа.
- Progovac, LJ. (2005). *A Syntax of Serbian: Clausal Architecture*. Bloomington, Indiana: Slavica Publishers.
- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G. & Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. New York: Longman Inc.

- Silić, J. (1984). *Od rečenice do teksta: teoretsko-metodološke pretpostavke nad-rečeničnog jedinstva*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- Станојчић, Ж., Поповић, Љ. и Мицић, С. (1989). *Савремени српскохрватски језик и култура изражавања: Уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Нови Сад: Завод за издавање уџбеника.
- Stevanović, M. (1989). *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma): II Sintaksa*. (4. izdanje). Beograd: Naučna knjiga.
- Stjepanović, S. (1999). *What do Second Position Cliticization, Scrambling and Wh-fronting Have in Common* (Doctoral dissertation). Retrieved from <https://opencommons.uconn.edu/dissertations/AAI9949127>. Accessed on: 9th March 2018.
- Stjepanović, S. (2003). A word order paradox resolved by copy-deletion at PF. *Linguistic Variation Yearbook*, 3(1), 139–177.
- Stjepanović, S. (2007). Free word order and copy theory of movement. In N. Corver and J. Nunes (Eds.), *The Copy Theory Movement* (219–248). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Šević, R. (1971). Verbs with two objects in English and Serbo-Croatian. In R. Filipović (Ed.), *The Yugoslav Serbocroatian-English Contrastive Project, Reports 5*: (143–158). Zagreb: Institute of Linguistics, Faculty of Philosophy and Washington D. C.: Center for Applied Linguistics.

Vesna Cvijetonović

WORD ORDER IN SIMPLE SENTENCES - A CONTRASTIVE ANALYSIS
OF ENGLISH AND SERBIAN BASED ON
ONE MODERN BRITISH NOVEL AND ITS TRANSLATION

Summary

The aim of this paper is to investigate and contrast word order within a simple sentence in English and Serbian in order to establish similarities and differences between the two languages. Although the two languages belong to the same group with the basic SVO order of elements, it is often said that Serbian has a “free” word order, whereas English word order is described as “fixed”. The focus of the analysis is to contrast the order of five basic functional categories (subject, verb, object, complement and adverbial) within seven different types of simple sentence that can occur depending on the presence of functional categories (SV, SVO, SVC, SVA, SVOO, SVOC and SVOA). The aim is to investigate the extent to which English and Serbian sentences follow the basic pattern or deviate from it, as well as the potential factors which can affect the sentence structure. The results obtained indicate that all English sentences had normal, unmarked word order, whereas the percentage of Serbian sentences which deviated from the basic pattern was considerable. The fact whether the nominals in a sentence are expressed in the form of nouns and noun phrases or pronouns has a significant effect on the sentence structure in the Serbian language. Another important factor in determining the sentence structure in Serbian is the system of clitic forms of pronouns and auxiliary verbs.